

Els reptes del Japó en l'era postKoizumi: un sistema polític en mutació

Lluc López* | lluc.lopez@upf.edu

En el nostre imaginari col·lectiu, el Japó es presenta com una de les principals potències internacionals a nivell econòmic, però amb un ínfim poder polític a nivell global. A més, la distància espacial fa que tinguem un desconeixement molt gran de la seva actualitat política, ignorant bona part dels canvis i transformacions que el país nipó està experimentant des de principis de segle maldant per erigir-se en el dominador del joc polític a Orient. Intentant conèixer amb profunditat la situació sociopolítica japonesa i les seves conseqüències en el món inaugurarem la secció explorador, la qual s'encarregarà d'analitzar amb profunditat temes de política internacional.

1. Introducció

Exhaust després de setmanes de campanya i amb un rostre que denotava tal volta que els resultats no havien estat els desitjats, un abatut Abe Shinzo, primer ministre del

* Professor de Ciència Política a la UOC i a la UPF

Lluny de retirar-se de la política, després dels mals resultats electorals, Abe Shinzo ha afirmat que es queda per assolir la seva promesa de fer del Japó un país respectat per la comunitat internacional

Japó, revelava allò que ja feia dies que temien fins i tot els seus col·laboradors més propers. El Partit Liberal Democràtic (PLD) havia sofert la pitjor derrota electoral en unes eleccions a la Cambra Alta.¹ Si bé el poder d'aquesta segona Cambra en l'entramat institucional japonès és clarament menor que el de la Cambra Baixa –la qual, entre altres prerogatives, escull el primer ministre i disposa de l'última paraula en l'aprovació dels projectes de llei– tothom ha entès aquests comicis com un clar referèndum a la figura del Príncep. Amb un suport inicial de gairebé el 70%, una sèrie d'escàndols de corrupció –com la que va portar al suïcidi del Ministre d'Agricultura–, sortides de to dels membres del seu Gabinet –el Ministre de Defensa va haver de dimitir per excusar els EUA del llançament de les bombes atòmiques–, o l'enrenou creat després de saber que cinquanta milions de contribuents al sistema de pensions no han estat enregistrats correctament en els fitxers informàtics, han fet descendir la popularitat d'Abe a un 30%, unes xifres que seran difícils d'invertir en els propers mesos.

Lluny d'enunciar la seva retirada de l'arena política, com acostuma a ocórrer quan un primer ministre treu uns mals resultats en unes eleccions a la Cambra Alta per entendre's que l'electorat li ha retirat el seu suport,² Abe

Shinzo ha afirmat que es queda per assolir la seva promesa de campanya de fer del Japó un *utsukushii kuni* és a dir un «país bell» i respectat per la comunitat internacional. Al darrera d'aquestes boniques paraules hi ha una gran estratègia per part de l'elit del PLD de reajustar el paper del Japó en el sistema internacional de la postguerra freda, el que significa, a la pràctica, reforçar la seua aliança de seguretat amb els EUA, jugar un major lideratge en els afers internacionals, i encarar els principals desafiaments del Japó en el nou segle, especialment l'amenaça que representa el règim pronuclear de Corea del Nord i l'ascens imparable i alhora imprevisible de la Xina.

Amb tot, encara no existeix un consens generalitzat en la classe política japonesa sobre quin és el paper que ha d'adoptar el país en el cada cop més embrollat sistema internacional. Mentre alguns sectors afirmen que per superar aquesta frisança produïda per l'anomenada «dècada perduda» cal erigir-se com a una renovada potència econòmica però a la vegada diplomàtica que faci de contrapès tant a xinesos com a americans, altres cercles de la classe política aspiren a abandonar de nou el pacifisme que en altre temps caracteritzà la Constitució del país. Una tercera via, més pròxima a les tesis del partit de l'oposició, el Partit Democràtic del Japó (PDJ), i de part de la opinió pública, advoca per una major visibilitat i lideratge internacionals amb l'estricta acompliment dels mandats de les Nacions Unides (ONU) amb l'ànim d'esdevenir la versió asiàtica de potència civil global que representa la UE, és a dir, una potèn-

1 Cal remuntar-nos a les eleccions al Senat de 1989 per parlar d'una derrota similar.

2 El mateix dia, en conèixer-se els desastrosos resultats en les eleccions a la Cambra Alta de 1998, el llavors primer ministre Ryutaro Hashimoto dimitia per entendre que l'electorat no li havia donat el suport necessari per continuar en el càrrec.

Com a resultat de la Segona Guerra Mundial, el Japó renuncià a resoldre les controvèrsies internacionals emprant l'ús de la força, tal i com marca l'article nou de la Constitució

cia que no fa servir el seu potencial bèl·lic per resoldre les disputes internacionals, sinó mesures de resolució pacífica, com la cooperació econòmica o l'ús de les estructures institucionals supranacionals.

En els darrers anys la sensació d'un *canvi de règim*³ s'ha apoderat massa cops de la vida política del país com perquè ara la societat japonesa perdi definitivament l'esperança d'aconseguir l'anhelat canvi de rumb. Però tot indica que el govern d'Abe ha minat part d'aquestes esperances. Així doncs, tot i la ferma voluntat de mantenir-se en el càrrec, fins a quin punt aquestes eleccions seran decisives per al futur polític d'Abe? Quines conseqüències tenen aquests resultats en un sistema polític en plena mutació com el japonès? I allò que preocupa més a la comunitat internacional, tirarà endavant Abe Shinzo la nova estratègia de la política exterior japonesa que desitja fer de l'arxipèlag un país normal (*fustuu no kuni*) és a dir, esdevenir de nou una potència global? Per donar resposta a aquests interrogants és necessari que en les següents pàgines descrivim els principals trets del sistema polític japonès de postguerra, expliquem quines són les claus per entendre el policentrisme del poder japonès, i situar l'efecte que Koizumi ha tingut en la política japonesa. Un cop escodriyats aquests aspectes, analitzarem tant les causes de la històrica desfeta a la Cambra Alta com els desafiaments a la política exterior japonesa. En el darrer

apartat presentarem algunes conclusions sobre les qüestions plantejades en aquesta introducció.

Un sistema polític marcat pel domini d'un únic partit

La instauració d'una democràcia a l'estil occidental el 1946 va suposar una profunda reforma en l'entramat polític japonès de preguerra que es va fonamentar en tres idees principals. La primera, limitar constitucionalment la figura de l'Emperador per presentar-lo com a un Monarca parlamentari i no diví, com havia estat fins aleshores. Mantenir el Monarca com a símbol de l'Estat fou segurament l'única condició que els japonesos presentaren davant dels nord-americans i aquests, en un acte de marcada *realpolitik*, varen entendre que l'ocupació seria menys «costosa» si aconseguien implicar a l'Emperador en el nou sistema polític. Un cop l'Emperador acceptà el nou rol que li havia estat atribuït, la segona idea fou convertir el Parlament en el vertader òrgan deliberatiu de la nova democràcia japonesa. Així, la Dieta consta de dues cambres escollides per sufragi universal: la Cambra Baixa, que representa la màxima expressió política dels ciutadans i la Cambra Alta, creada amb la voluntat de servir en el procés deliberatiu com a cambra de contrapès a la primera. Amb aquestes dues mesures, i emulant el model parlamentari anglès, els nord-americans s'asseguraven que el sistema polític japonès romangués assentat en unes ins-

3 PEMPEL, T. J., 1998.

Així, Japó està dividit entre els que advoquen per fer de contrapès a xinesos i americans, els que aspiren a abanderar de nou el pacifisme i els que volen ser una potència civil global com la UE

titucions plenament democràtiques, la funció de les quals quedava explícitament delimitada per la Carta Magna. La darrera de les idees motors d'aquesta nova democràcia fou la inclusió, com a contrapartida d'haver respectat la voluntat de mantenir la figura de l'Emperador, del conegut article nou de la Constitució del 1947, segons el qual el Japó renuncia a resoldre les controvèrsies internacionals emprant l'ús de la força. Perquè els errors del passat no tornin a ser repetits, els constituents japonesos accepten la renúncia de la Carta Magna a posseir qualsevol potencial de tipus bèl·lic, ja sigui de terra, mar o aire.

Amb aquest nou entramat s'establien les bases institucionals perquè el país, un cop abraçats els principis rectors de les democràcies occidentals, esdevingués una autèntica democràcia multipartidista. El cert és que aquest multipartidisme de postguerra es va traduir en una inestabilitat política que va acompanyar la vida política japonesa fins el 1955, possiblement la data clau del sistema de postguerra. Després de gairebé una dècada concurrent sota diferents sigles, els principals partits conservadors s'uneixen amb una nova coalició de centre-dreta que dominarà la política del país durant els cinquanta anys següents: s'acabava de consumir la creació del PLD. Amb un sistema electoral que afavoria la fragmentació dels partits de l'oposició –principalment Partit Comunista Japonès (PCJ) i Partit Socialista Japonès (PSJ) –, uns resultats econòmics brillants i constants durant tot el període del «sistema de partits del 1955», el PLD esdevé el

principal punt de referència de la política japonesa durant més de cinquanta anys. L'elit política conservadora va saber persuadir molt bé a l'electorat japonès amb la idea que per mantenir aquesta bonança econòmica i estabilitat social calia treballar encara més per superar a Occident –conegut en la literatura anglesa com *catching up with the West*– i que aquest objectiu només podia ser aconseguit si el PLD es mantenia en el poder, doncs el radicalisme tant del PSJ com del PCJ no oferien cap alternança real i creïble a la del PLD.

El policentrisme del poder japonès

Atesa la presència ininterrompuda⁴ del PLD en les institucions de poder del país, la major part dels especialistes han considerat que el sistema de partits japonès tenia totes les característiques atribuïdes a un sistema de partit predominant únic.⁵ Com afirma Sartori,⁶ un sistema de partit únic dominant és aquell en el qual un únic partit

4 EL 1993, després de l'enèsima victòria del PLD en unes eleccions a la Cambra Baixa, una coalició de 7 partits arrabassa el poder al PLD i aconsegueix formar un gabinet sense presència del PLD per primer cop des de 1955. Després de més de 10 mesos d'inestabilitat política i de baralles entre els membres de la coalició, el PLD tornaria al poder de la mà del que havia estat el seu enemic històric, el Partit Socialista Japonès.

5 HREBENAR, R., 2000.

6 SARTORI, G., 1975.

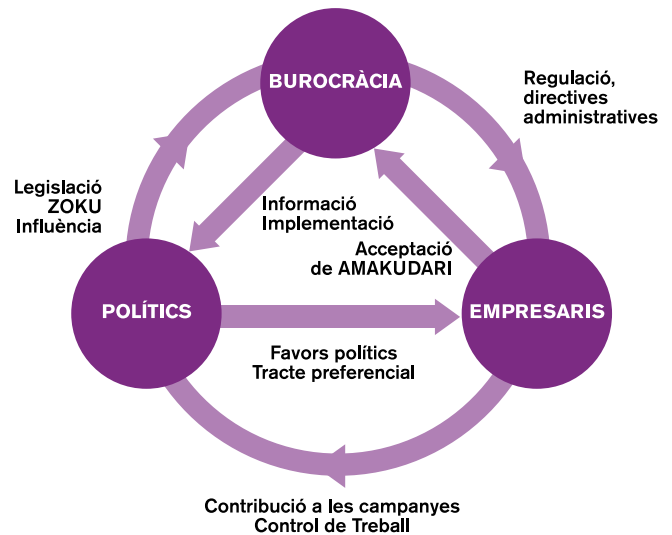
El 1955 els principals partits conservadors s'uneixen en una nova coalició de centredreta que dominarà la política del país durant els cinquanta anys següents: s'acabava de consumir la creació del PLD

és significativament més fort que la resta, i aconsegueix guanyar elecció rere elecció una majoria absoluta dels escons en el parlament. Això implica que no existeix frau electoral en els resultats i que tot i el domini d'un únic partit en el poder, existeix un multipartidisme efectiu que permet a la resta dels partits presentar-se en les comteses electorals.

Ara bé, al Japó, malgrat esdevenir durant tot el període postbèl·lic un país amb un sistema de partit predominant únic, certament mai ha existit un únic centre de poder de decisió com alguns teòrics han apuntat. Ben al contrari, durant tota l'etapa de domini del PLD es varen establir més d'un centre de presa de decisions en el qual es coneix amb la metàfora visual d'un «triangle de ferro». Segons aquesta imatge, el poder està distribuït en un triangle als vèrtex del qual situariem, per una banda, al món empresarial o *zaikai* amb llargs tentacles que arriben fins a totes les capes de la societat; per l'altra banda la poderosa burocràcia, que al Japó és qui ha controlat l'agenda i la implementació de les polítiques públiques, i per últim els polítics de l'oficialista PLD, que són els qui prenen, en darrer terme, les decisions polítiques.⁷

Els diferents teòrics sobre la naturalesa del poder al Japó han basculat entre aquells que emfatitzen els bu-

FIGURA 1. EL TRIANGLE DE FERRO DEL PODER JAPONÈS

Font: Yoshio Sugimoto

⁷ «L'Amakudari» és una pràctica dels buròcrates japonesos que consisteix a baixar del cel, és a dir, deixar l'Administració Pública per anar a treballar a una empresa privada.

Malgrat el domini del PLD, no existeix un únic centre de poder, sinó que aquest resideix en el conegut com a «triangle de ferro»: empresaris, burocràcia i oficialistes del PLD

ròcrates com a vertaders actors del sistema, que dominen i controlen el procés legislatiu gràcies als coneixements i a l'experiència d'anys de treball en els diferents ministeris;⁸ i aquells autors que accentuen el poder dels sectors empresarials que miren d'exercir influx sobre els polítics del *main-stream*, és a dir del PLD. En els últims anys, però, aquest paper passiu tant dels polítics del PLD com de la societat civil ha estat posat en qüestió i ha aparegut un cos d'autors que prefereixen parlar d'un pluralisme moderat,⁹ és a dir, un sistema polític caracteritzat per l'existència de diferents grups que competeixen pel poder. La diferència substancial amb altres sistemes plurals com l'americà rau en el fet que al Japó existeix un complex procés de negociació on els interessos dels distints actors són acomodats però és la burocràcia la qui pren la darrera decisió doncs és qui coneix a fons els procediments i la jurisdicció dels diversos ministeris.

Però aquesta descripció del sistema polític resultaria inacabada si no consideréssim el paper decisiu que han jugat les faccions en l'estructura organitzava dels principals partits, especialment en el si del PLD. La funció bàsica de les *habatsu*, constituïdes per grups de parlamentaris és doble: per una banda actuen com a grups de pressió que, encapçalats pel seu líder, negocien i pacten la distribució de les quotes de poder dins del partit i en el govern; per

l'altra amb els anys les faccions s'han convertit en una font de finançament extra per als membres del grup, doncs necessiten tot el suport polític i econòmic per tirar endavant les costoses campanyes electorals necessàries per ser reelegits en aquelles circumscripcions on es presenten. A més a més, fins el 2001 eren els líders de les faccions qui en un procés de decisió informal i entre bastidors escollien la figura del president del Partit, un càrrec que durant el sistema de partits de postguerra ha significat, conseqüentment, esdevenir també el primer ministre del Japó.

L'efecte Koizumi en la política japonesa

Com s'acaba d'afirmar la designació de Koizumi com a nou president del Partit i cap de Govern suposa tota una novetat en la política japonesa. Aquest cop, foren les bases i no els caps de les faccions, qui el designaren com a president del Partit. Koizumi, que pertany a una nissaga de polítics del PLD, ha assolit el que molts primers ministres anteriors havien promès però mai aconseguit. Per una banda ha aplanat el camí per a implementar les reformes econòmiques que necessita el país per remuntar de la greu crisi que va patir durant la dècada del 1990, i per l'altra, i tant important com la primera, ha aconseguit que els japonesos tornessin a confiar en el futur del país.¹⁰

⁸ Es tracta dels autors Karl von Wolferen i Chalmers Johnson.

⁹ DELAGE, F., 2003.

¹⁰ LÓPEZ, LI., 2006.

Malgrat existir un complex procés de negociació entre aquests tres actors, la burocràcia és qui pren la darrera decisió en conèixer a fons els procediments i la jurisdicció dels diversos ministeris

Durant la campanya electoral en les presidencials del partit del 2001 Koizumi va irrompre en la vida política japonesa amb la seva consigna «canviar el PLD, canviar el Japó». Amb aquest eslògan de campanya pretenia demostrar a l'electorat que finalment un polític havia entès que la societat japonesa per superar la crisi política necessitava reformar les estructures del poder tradicional, tot i que això significués anar en contra del seu propi partit. Entre les seves fites va relançar la figura del primer ministre dotant-lo de major poder dins de l'estructura de govern i apropant-lo a una opinió pública que tradicionalment se sentia poc interessada per aquesta figura; va reformar l'administració pública alhora que va llançar un pla per aconseguir una major coordinació interministerial, i sobretot va intentar disminuir el poder que les faccions havien gaudit tradicionalment en la política japonesa.

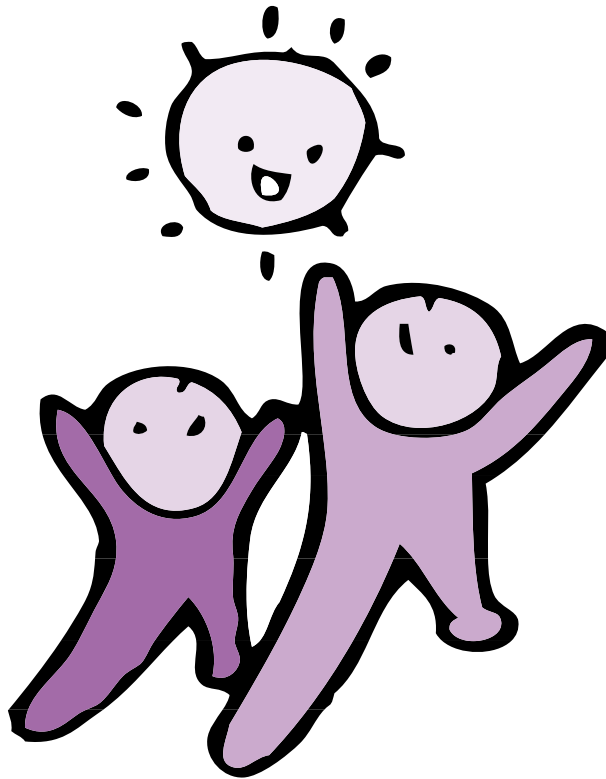
Amb tot, les velles vaques sagrades del partit, van intentar dinamitar aquest procés quan Koizumi intentava aprovar al Parlament la seva proposta estrella del seu mandat: privatitzar el servei de Correus. Però abans de conèixer-ne els detalls de la traïció del seu propi Partit, cal preguntar-nos per què Koizumi ha fet d'aquesta privatització el seu camp de batalla en el si del seu propi partit? El servei de correus és només la punta d'un iceberg format per una xarxa d'empreses públiques que a més del servei postal¹¹ –i altres serveis

com la distribució de les pensions o dels subsidis socials en les àrees rurals– inclou una de les majors companyies d'assegurances del país –dóna cobertura a més de 68 milions de persones– i és la caixa d'estalvis més gran del món, amb més de 2,5 bilions d'euros, o el que és el mateix, més de 2,5 vegades el PIB espanyol. Aquest enorme capital que mou l'empresa pública de la Caixa Postal, controlat pels polítics del PLD, serveix per comprar tant el deute públic de l'Estat –el Japó és un dels països amb un deute més elevat–, com per finançar les grans infraestructures públiques. Es tracta d'un «segon pressupost» que el PLD ha fet servir per finançar grans obres públiques amb les quals mantenir satisfeta la població de les àrees rurals, autèntica cantera de vots del Partit. Aquesta estratègia electoral, coneguda en els cercles japonesos com la *pork-barrel politics*, és segons tots els polítics una de les causes de la perpetuació de la corrupció en el sistema polític japonès.

Com hem comentat, Koizumi va mirar d'aprovar el seu paquet de reforma de correus al Senat el juny de 2005, però uns quants «rebels» del seu propi partit van decidir no donar suport a la iniciativa privatitzadora en entendre, entre altres motius esgrimits, que acabaria amb l'estratègia de *pork-barrel politics* i això a la vegada aniria en detriment del suport rural del PLD. Davant d'aquesta traïció, Koizumi va decidir envalentonar-se davant l'aparell del seu partit i actuar de forma contundent amb dues mesures sense precedents: expulsar als rebels del partit i convocar noves eleccions a la Cambra Alta pel mateix dia

¹¹ Amb quasi 25.000 oficines arreu del país, fins i tot en els racons més deshabitats del Japó, i amb gairebé 400.000 treballadors, es tracta d'una entitat pública molt arraigada a la societat japonesa.

El 2001 Koizumi es va presentar amb la consigna «canviar el PLD, canviar el Japó» amb la voluntat de transformar les estructures de poder, aconseguint els millors resultats de la història del PLD

自由民主党

11 de setembre de 2005. Després d'una brillant campanya electoral que passarà als manuals de Ciència Política, i un cop enviats els seus «assassins»¹² a les circumscripcions electorals on es presentaven els polítics del mateix PLD que li havien estat rebels, Koizumi va aconseguir el que ningú esperava: una folgada majoria absoluta a la Cambra Baixa. Amb la seva sensacional campanya electoral, va aconseguir fer creure a l'electorat que votant-lo a ell, sota les sigles del PLD, significava votar a favor del canvi i en contra dels exdiputats del PLD, que sota unes noves sigles, representaven els interessos polítics d'aquells qui no volien privatitzar correus.

El mateix any de la contundent victòria electoral, un cop allunyada ja la crisi econòmica i política del Japó de postguerra freda i amb una economia que torna a créixer a un ritme de més del 4% anual, la societat japonesa s'havia avesat a la inusual figura de Koizumi, l'encantador de serps que havia capitanejat una autèntica revolució dins del seu mateix partit. Però aquest plàcid estat d'eufòria s'esfumà amb l'arribada d'Abe Shinzo.

¹² Els «assassins» o els «ninja de pintallavis» com s'han conegut durant la campanya, són normalment estrelles mediàtiques –ex-cantants, presentadors de televisió...– que varen concórrer en aquelles circumscripcions on s'havien presentat les velles vaques sagrades del PLD enemistades amb el primer ministre. Koizumi, seguint una estratègia de màrqueting electoral de caire nord-americà, va decidir «enviar» als seus «assassins mediàtics» per dur a terme una aferrissava campanya electoral. La majoria dels seus enviats van aconseguir derrotar als diputats rebels.

Abe, escollit successor de Koizumi el 2006, no ha aconseguit erigir-se com el líder que necessita el país per superar l'apatia i la manca de confiança creixent de la societat sobre el futur del Japó

Abe, les faccions de nou al poder

Abe, escollit pel seu partit com a successor del carismàtic primer ministre Koizumi després que aquest decidís deixar voluntàriament el càrrec el setembre del 2006 passat, no ha aconseguit en aquests deu mesos presentar-se com el gran líder que necessita el país per superar l'apatia i la manca de confiança creixent de la societat sobre el futur del país.

Abe, l'únic primer ministre nascut després de la Segona Guerra Mundial, forma part d'una de les famílies més influents de la política japonesa contemporània. El seu pare, un respectat ministre d'Afers Exteriors de la dècada del 1980; la seva mare, filla del primer ministre Nobusuke Kishi, i el seu oncle Eisaku Sato, primer ministre durant la dècada dels setanta i Premi Nobel de la Pau pels seus esforços en la no proliferació d'armament nuclear, formen part d'una de les famílies més poderoses del país. Crescut en el si d'una família ultra conservadora, pro-americana –el seu avi Kishi fou el més ferm defensor del Tractat de Seguretat amb els EUA– i especialment anticomunista, Abe es mantingué en un segon pla com a parlamentari a la Dieta fins que el 2002 va aconseguir centrar tot l'interès de l'opinió pública en rebel·lar-se com un dur negociador amb Corea del Nord pel tema dels segrestos de ciutadans japonesos en mans d'espies nordcoreans. Abe, després de guanyar-se la simpatia de bona part de l'opinió pública per la seva fermesa a l'hora de negoci-

ar amb el règim nordcoreà, fou nomenat número dos del gabinet de Koizumi el 2005, i finalment primer ministre el 2006, en un carrera ascendent que l'ha portat a la cima del poder.

Considerat per tots com un «falcó» dins del PLD, és a dir, un ultraconservador tant en qüestions internes com en política exterior, ha estat, no obstant, qui ha portat de nou l'enteniment amb la Xina i Corea del Sud. Koizumi va reobrir la ferida de la Segona Guerra Mundial entre japonesos per una banda i coreans i xinesos per l'altra, en fer esclatar una crisi diplomàtica per les visites anuals que l'ex *premier* realitzava al Santuari de Yasukuni, on es prega per l'ànima de més de dos milions de soldats caiguts per la pàtria, entre els quals es troben 14 criminals de guerra considerats del tipus A. Abe, en canvi, va sorprendre a tothom quan va realitzar la primera visita com a primer ministre a la Xina i a Corea del Sud i va mantenir silenci en relació a si visitaria o no a Yasukuni, un gest que molts ja van interpretar en clau de negativa, com s'ha acabat demostrant aquest agost passat.

Amb tot, malgrat revifar les relacions diplomàtiques amb els seus veïns, ha estat en la política interior on ha rebut les majors crítiques a la seva gestió. Encaparrat en recuperar els valors de la família i l'amor envers la «pàtria», Abe ha revisat la Llei Fonamental d'Educació per inculcar patriotisme als estudiants, tot i posar en contra bona part de la opinió pública que considera la Llei massa conservadora i nacionalista.

La manca de lideratge i la formació d'un govern aïllat dels problemes que realment interessin a la població, han provocat els desastrosos resultats electorals de Juliol de 2007

Una altre punt controvertit en el gabinet Abe ha estat l'elevació a rang de Ministeri de l'Agència de Defensa, mesura que s'inscriu dins el pla de Koizumi de revisar la constitució pacifista de postguerra. Malgrat que el govern japonès porta més de cinc dècades interpretant de forma molt laxa l'article 9 pel qual s'afirma que el Japó no podrà tenir cap tipus de potencial bèl·lic, el cert és que Koizumi, i ara Abe estan decidits a canviar o modificar aquest article en entendre que limita el rol de Japó com a actor de primer ordre en el sistema.

Per últim, Abe ha hagut de suportar moltes crítiques sobre la seva manca de lideratge a l'hora enfrontar-se a la sèrie d'escàndols públics dels seus ministres, entre els quals hi ha hagut corrupció, dimissions per declaracions polèmiques i fins i tot suïcidis.¹³ Aquesta manca de lideratge i la formació d'un *nation building gabinet* obstinat per fomentar el nacionalisme en la població, tot deixant de banda els problemes que realment interessin a la gent, han fet caure en picat les xifres d'aprovació del govern Abe fins arribar als desastrosos resultats electorals de juliol de 2007.

13 El ministre de Salut, Treball i Benestar, Hakuo Yanagisawa va estar a l'ull de d'huracà després d'afirmar que les dones són «màquines de donar llum». D'altra banda, Norihiko Akagi, el ministre que va succeir a Toshikatsu Matsuoka, després que aquest últim cometés suïcidis per un afer de corrupció, va estar sota sospita en un nou cas de corrupció en el ministeri d'Agricultura. El darrer ministre d'Agricultura, després de la remodelació del gabinet de finals d'agost de 2007, ha durat en el càrrec tan sols una setmana, quan ha hagut de dimitir de nou per un cas de corrupció.

Una desfeta històrica. Cap a la convocatòria de noves eleccions?

El dia següent que es coneguessin els resultats de les eleccions al Senat, els principals partits de l'oposició, totes les editorials dels rotatius japonesos, i figures claus dins el partit governamental com l'ex primer ministre Mori, fins el moment el principal valedor de la figura del *premier*, exigien amb fermesa la dimissió d'Abe per evitar allò que ja molts preveuen com la definitiva embranzida perquè el centrista Partit Democràtic Japonès (PDJ) arrabassi les regnes al partit que ha governat el país des del 1955. Tot i que el PDJ ha aconseguit 60 dels 121 escons que estaven en joc en aquestes eleccions –resultats que el situen en una còmoda majoria absoluta a la Cambra Alta– resulta poc plausible considerar que aquest sobtat i massiu recolzament de l'electorat japonès envers el PDJ es repeteixi en les properes eleccions a la Cambra Baixa de 2009. Malgrat l'eufòria del moment, els vells polítics del PDJ –la majoria dels quals provenen precisament de les files del PLD– saben que es tracta d'una derrota del PLD no pas d'una victòria del PDJ i que dos anys en política, i especialment al Japó, és massa temps per mantenir, des de les files de l'oposició, el mateix suport d'aquestes eleccions.¹⁴

14 A tall d'exemple, cal recordar que entre el gener de 1990 i el gener de 2000 hi ha hagut nou primers ministres al Japó.

Abe, lluny de seguir els objectius marcats per Koizumi, ha tornat el poder que tradicionalment posseïen les faccions en la política japonesa

Per aquest fet, conscients que s'inicia una etapa de bipartidisme en el sistema política japonès, el PDJ ha centrat la seva estratègia dels propers mesos en presentar el gabinet d'Abe a ulls de l'electorat com un govern incompetent i mancat de la legitimitació necessària per governar. L'objectiu final, com ja ha apuntat algun dels seus polítics és convocar eleccions anticipades a la Cambra Baixa, on fins ara el PLD manté una folgada majoria absoluta aconseguida gràcies a la genial campanya en les passades eleccions de setembre de 2005. Però què ha passat perquè el PLD passi de tenir els millors resultats de la història a la Cambra Baixa a, en menys de dos anys, patir la derrota més estrepitosa en unes eleccions a la Cambra Alta?

En primer lloc, el Príncep no ha sabut posar en pràctica les reformes de Koizumi que havien de canviar les regles del joc d'un sistema polític que s'havia mostrat clarament anquilosat. Abe, lluny de seguir els objectius marcats per Koizumi, ha tornat el poder que tradicionalment posseïen en les faccions en la política japonesa. Quan es pensava que les faccions del PLD ja no serien els principals centres de poder en els governs futurs, la nova remodelació de gabinet d'agost de 2007 ha demostrat com la repartició del poder entre els líders de les faccions és més present que mai, això malgrat l'oposició que en l'opinió pública generen les faccions.

D'altra banda, Abe no ha donat una solució als principals problemes que preocupen a la població com són

l'envelliment de la societat japonesa, el pagament de les pensions o la creixent polarització dels treballadors japonesos entre els que tenen una feina fixa i els que disposen d'un contracte precari –els anomenats *insiders* i *outsiders* del mercat laboral. L'opinió pública ha manifestat en les darreres enquestes el seu malestar per la poca cura que Abe ha tingut sobre aquells problemes que afecten directament a les persones. En canvi, el PDJ ha sabut fer una campanya centrada en presentar propostes per a aquests problemes que tan afecten a la societat, estratègia que ha sabut rentabilitzar com mai a les darreres eleccions.

El Japó en el nou sistema internacional de postguerra

La darrera de les qüestions que més atenció ha suscitat ha estat l'estratègia per fer del Japó un país normal, això significa un país cada cop més proactiu en l'esfera no només econòmica sinó política i diplomàtica. Durant la Guerra Freda, la política exterior japonesa va estar marcada per l'anomenada Doctrina Yoshida segons la qual el Japó en nom del pacifisme renunciava a tenir un rol actiu en el sistema internacional i es concentrava en els temes estrictament econòmics, esdevenint amb el temps un gegant econòmic i un nan polític. La doctrina del pacifisme passiu implicava però que la seguretat de l'arxipèlag passaria a dependre en darrera instància dels EUA, gràcies

Ha estat en la política interior on Abe ha rebut les majors crítiques a la seva gestió, encaparrat en recuperar els valors de la família i la mort envers la pàtria.

a una aliança militar que seria la pedra angular de la seva política de seguretat durant el període bipolar.

Amb la fi de la Guerra Freda nous escenaris i nous reptes suggereixen que la diplomàcia japonesa ha d'adaptar-se a un entorn en plena mutació. Tant el nou unilateralisme americà, com la creixent interdependència econòmica amb la Xina, com el règim pronuclear de Corea del Nord, estan marcant l'estratègia de la política exterior i de seguretat del Japó en el nou segle. Per a molts, aquest pacifisme d'antuvi ha deixat de ser apropiat per afrontar els nous reptes del sistema i per això reclamen una política exterior més realista i menys idealista.

Recordant la ja cèlebre afirmació del primer ministre Nakasone, les relacions de seguretat de Japó i EUA són com «un portaavions que no es pot enfonsar». Més de trenta anys després que realitzés aquestes declaracions, l'afirmació continua sent igualment vàlida. Malgrat les veus que pronosticaven una independència creixent del Japó en relació als EUA en la postguerra freda, el cert és que Washington continua sent el principal aliat japonès. Pels americans refermar l'aliança representa una clara aposta del Japó com a peça clau en la geopolítica americana a l'Àsia. El Japó s'ha convertit en el gran aliat necessari per tirar endavant les «coalicions multinacionals» encapçalades pels americans amb l'objectiu de combatre les amenaces a la seguretat dels EUA. La participació de les Forces d'Autodefensa del Japó tant a l'Oceà Índic com a l'Afganistan o més recentment a l'Iraq han

fet del país un aliat perfecte. El Japó a canvi, rep el beneplàcit americà per a convertir les fins ara Forces d'Autodefensa en un poderós exèrcit que permeti al Japó aconseguir la desitjada «normalitat» que està cercant durant aquest període.

En els documents sobre política exterior i de seguretat del Japó, Corea del Nord se situa sens dubte com el pitjor enemic de l'arxipèlag. El problema amb Corea del Nord és doble. Per una banda, l'amenaça militar nord-coreana està present d'ençà que Pyongyang realitzà els primers llançaments de missils del tipus «Taepo-dong-1» sobre espai aeri japonès cap al 1998, i que «vaixells sospitosos» nord-coreans fossin detectats en aigües japoneses. Aquesta amenaça sobre el territori japonès va augmentar qual el règim de Corea del Nord va declarar el 2003 la seva intenció d'abandonar el Tractat de No Proliferació i dotar-se d'armament nuclear. L'altre problema ha estat el dels segrestos durant la dècada de 1970 de ciutadans japonesos per tal d'ensenyar la seva llengua a espies nord-coreans. L'encarregat de realitzar les negociacions amb el règim després de la visita de Koizumi a Pyongyang, Abe Shinzo, afirmà que fins que no s'alliberessin tots els segrestats el govern japonès trencaria tots els ponts de diàleg amb el règim; un cop en el càrrec de primer ministre ha mantingut la seva paraula.

Per a molts, aquesta posició tan dura i poc flexible en relació al problema nordcoreà ha servit per dos objectius: reforçar i legitimar la cooperació militar amb els EUA i de-

Abe no ha donat una solució als principals problemes que preocupen a la població com són l'envelliment de la societat japonesa, el pagament de les pensions o

fensar-se contra la vertadera amenaça a la seguretat de l'arxipèlag: la República Popular de la Xina. Les relacions amb la Xina continuen sent un autèntic trencaclosques per al govern japonès. Per una banda, la cada cop més creixent interdependència econòmica entre els dos països ha fet que les seves economies siguin cada cop més complementàries. Ningú dubta ja que part de l'explicació dels anys daurats que viu l'economia japonesa cal trobar-los en l'economia xinesa, amb una mà d'obra molt barata per a les empreses japoneses que inverteixen en el país, i amb un mercat de potencials compradors de productes japonesos. Per altra banda, des de fa trenta anys no es viuen unes relacions polítiques i diplomàtiques tan tenses com les viscudes durant el període de govern de Koizumi. Entre els temes de disputa entre ambdós països es troba la polèmica per l'existència de llibres escolars d'història que «maquillen» el passat imperial japonès, la visita anual que Koizumi realitzava al santuari xintoista de Yasukuni, o la reclamació de sobirania que tant japonesos com xinesos exerceixen sobre les illes Senkaku –o Diayou per als xinesos–, un conjunt d'illots amb reserves energètiques considerables.

En litigi hi ha quelcom més que illots, petroli i llibres de text. Es tracta en definitiva d'aconseguir una posició d'hegemon regional i de desplaçar en el paper de líder de la regió en un joc que comença a ser de suma zero. Amb una societat envellida i una economia que tot just s'acaba de recuperar, el Japó és molt conscient que juga amb

un clar desavantatge en relació al gegant xinès. Però res està encara decidit.

Conclusió

Més enllà del futur que depara al primer ministre Abe, les eleccions de 2007 han servit per deixar clares dues qüestions: la manca de lideratge del PLD i la tornada en escena de les faccions. Tot sembla indicar que el període Koizumi s'ha d'entendre més com una rara avis en la política japonesa, que com una nova tendència. Koizumi, que ha exercit un fort lideratge i una plena determinació en aconseguir les reformes necessàries per acabar amb l'anquilosament del sistema polític japonès, ha donat pas a un primer ministre mancat de lideratge i de l'empenta necessària per tirar endavant el país. A més, com a conseqüència d'aquesta debilitat mostrada per Abe, les faccions, contra qui tant havia lluitat Koizumi, s'han tornat a instaurar en el sí del PLD com a centres de decisió informals de la política japonesa, això malgrat la forta desaprovació que mereixen a l'opinió pública. Aquest descontentament amb el govern d'Abe s'ha traduït amb un fort suport, inimaginable fa uns mesos, al PDJ, que capitanejat per Ozawa Ichiro¹⁵ tractarà en els propers mesos de desgastar el govern d'Abe i forçar-lo a

¹⁵ Es dona la circumstància que Ozawa Ichiro, president del principal partit de l'oposició, és una figura històrica del PLD, partit que formà part fins el 1993.

El Japó no està naufragant, però perquè el sol reneixi, caldrà reinventar la figura d'un Koizumi que aportí les dosis d'il·lusió i esperances que la societat japonesa necessita

convocar unes eleccions anticipades a la Cambra Baixa, tot i aquesta majoria absoluta que gaudeix ara el PLD.

En l'apartat que hi han hagut menys canvis en relació al seu antecessor en el càrrec ha estat en la política exterior. Tant Koizumi com Abe s'han manifestat com a vertaders falcons. Ultraconservadors i nacionalistes, ambdós *premier* s'han mostrat partidaris de convertir el Japó en una gran potència del sistema internacional perquè el seu poder polític tingui la mateixa equivalència que el seu pes econòmic. Per això, el gabinet d'Abe ha seguit els passos marcats per fer del Japó un actor de primer ordre, tot reforçant la seva aliança militar i diplomàtica amb els EUA. A més, amb l'elevació a rang de ministeri de l'Agència de Defensa continua el procés per convertir les actuals Forces d'Autodefensa en un veritable exèrcit per combatre, junt amb el paraigües nuclear americà, les amenaces a la seguretat del Japó: essencialment el règim nordcoreà i el seu rival històric, la República Popular de la Xina.

Els propers mesos seran decisius pel futur d'Abe. Amb poca probabilitat s'aconseguirà arribar a la convocatòria d'unes eleccions anticipades que donin una victòria al partit de l'oposició, però com recordava fa gairebé una dècada el màxim expert en política japonesa, Gerald L. Curtis, els líders que no se'n surten a l'hora d'instaurar confiança en l'electorat són severament castigats per l'opinió pública.¹⁶ Així doncs si finalment Abe es veu for-

çat a dimitir, el seu substitut, que de ben segur provindrà d'una de les faccions que es reparteixen el poder en el sistema polític japonès, haurà de fer front a les demandes que la opinió pública ha realitzat amb tant insistència des de fa més d'una dècada i que Koizumi va saber captar tan bé: reformes econòmiques i lideratge polític per superar els desafiaments del Japó del segle XXI. El Japó no està naufragant com molts teòrics afirmaven durant la dècada del 1990, però perquè el Sol reneixi, caldrà reinventar la figura d'un Koizumi que aportí les dosis d'il·lusió i esperances que la societat japonesa necessita. |

¹⁶ CURTIS, G.L., 1999.

+ INFO

Llibres

BERGER, Th. (ed.) *Japan in International Politics. The foreign Policies of an Adaptive State*. Lynne Rienner Publishers. Londres, 2006.

CURTIS, G.L.: *The Logic of Japanese politics. Leaders, Institutions, and the limits of change.*, Columbia University Press. Nova York, 1999.

DRIFTE, R. *Japan's Foreign Policy for the 21st Century. From Economic Superpower to What Power?* Macmillan press ltd. Londres, 1998.

GREEN, M.J. *Japan's Reluctant Realism*, editorial Palgrave. Nova York, 2003.

HREBENAR, R. *Japan's New Party System*, Boulder, Westview Press. Oxford, 2000.

HUGHES, Ch. W. *Japan's Re-emergence as a 'Normal' Military Power*, Oxford University Press per «The International Institute for Strategic Studies». Londres, 2005.

KAWASHIMA, Y. *Japanese Foreign Policy at the Crossroads. Challenges and Options for the Twenty-First Century*, The Brookings Institution. Washington, 2003.

KOLODZIEJ E. A. *Security and International Relations*, Cambridge University Press. Cambridge

PEMPEL, T.J. *Regime Shift. Comparative Dynamics of the Japanese Political Economy*, Cornell University Press. Londres, 1998.

SARTORI, G., *Parties and Party systems: A framework for Analysis*, Cambridge University Press. Cambridge, 1975.

TOGO, K. *Japan's Foreign Policy 1945-2003. The Quest for a Proactive Policy*, International Institute for Asian Studies. Leiden, 2005.

Articles

LÓPEZ, Ll. «Sistema Polític Japonès i l'efecte Koizumi». *Revista Àmbits*. Barcelona, hivern 2006.

Enllaços

▣ [Partit Liberal Demòcrata japonès](http://www.jimin.jp)
www.jimin.jp